

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/52/26-29>

Yeganə Məmmədova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0000-0001-8319-8849>
yeganemammedova.doc@gmail.com

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində kitab guşəsinin tərbiyəvi əhəmiyyəti

Xülasə

Kitab guşəsi məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların təhsil və tərbiyəsinin ayrılmaz hissəsi kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kiçik yaşlardan uşaqlarda kitab sevgisini formalaşdırmaq, onları oxumağa maraqlandırmaq və nitq, düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirmək bağçalarda təşkil edilmiş məqsədli mühitin əsas tərkib hissəsidir. Müasir pedaqoji yanaşmalara əsasən, kitab guşəsinin dizaynı yalnız vizual cəhətdən cəlbedici olmamalı, həm də uşaqların fiziki və əqli inkişafını dəstəkləməli, sərbəst kitab seçimi, baxış və müsahibə fəaliyyətlərinə şərait yaratmalıdır. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində kitab guşəsi uşaqların nitq, təfəkkür, yaddaş və təxəyyül inkişafı üçün vacib vasitədir. Onun düzgün təşkili və tərtibatı uşaqların oxu mədəniyyətini, marağını və müstəqil fəaliyyət bacarıqlarını artırır. Kitab guşəsi uşaqların gələcək savadlılıq səviyyəsinə, sosial bacarıqlarına və yaradıcı düşüncəsinə təsir göstərən əsas elementlərdən biridir. Bu səbəbdən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində kitab guşəsinin yaradılması və davamlı şəkildə təkmilləşdirilməsi pedaqoji prosesin əhəmiyyətli tərkib hissəsi hesab olunur.

Açar sözlər: *məktəbəqədər təhsil, kitab guşəsi, tərbiyəçinin rəhbərliyi, təhsil, tərbiyə*

Yegana Mammadova

Azerbaijan State Pedagogical University
PhD in Pedagogy
<https://orcid.org/0000-0001-8319-8849>
yeganemammedova.doc@gmail.com

The Educational Importance of the Book Corner in Preschool Educational Institutions

Abstract

The book corner holds great importance in preschool education institutions as an integral part of children's learning and upbringing. From an early age, fostering a love for books in children, sparking their interest in reading, and developing their speech and thinking skills are essential components of the purposeful environment created in kindergartens. According to modern pedagogical approaches, the design of the book corner should not only be visually appealing but also support children's physical and mental development, providing opportunities for free book selection, exploration, and discussion activities. In preschool institutions, the book corner serves as an important tool for developing children's speech, thinking, memory, and imagination. Proper organization and arrangement of the book corner enhances children's reading culture, curiosity, and independent activity skills. The book corner is one of the key elements influencing children's future literacy level, social abilities, and creative thinking. Therefore, the creation and continuous improvement of book corners in preschool education institutions are considered significant components of the pedagogical process.

Keywords: *preschool education, book corner, teacher's guidance, education, upbringing*

Giriş

Kitab guşəsi məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların təhsil və tərbiyəsinin ayrılmaz hissəsi kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kiçik yaşlardan uşaqlarda kitab sevgisini formalaşdırmaq, onları oxumağa maraqlandırmaq və nitq, düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirmək bağçalarda təşkil edilmiş məqsədli mühitin əsas tərkib hissəsidir. Müasir pedaqoji yanaşmalara əsasən, kitab guşəsinin dizaynı yalnız vizual cəhətdən cəlbedici olmamalı, həm də uşaqların fiziki və əqli inkişafını dəstəkləməli, sərbəst kitab seçimi, baxış və müsahibə fəaliyyətlərinə şərait yaratmalıdır. Bu guşədə yerləşdirilən kitablar müxtəlif mövzuları əhatə etməli, rəngarəng, yaşa uyğun olmalı, həmçinin, uşaqların müstəqil fəaliyyətini təşviq etməlidir (Həsənov, 2000; Cəfərova, 2006). Belə bir mühit uşaqlara kitabla düzgün ünsiyyət qurmağı öyrədir: kitabı ehtiyatla saxlamaq, səhifələrinə hörmətlə yanaşmaq və oxuduqlarını başqalarına danışmaq. Bundan əlavə, kitab guşəsi uşaqlarda ümumiləşdirmə bacarığını, nitq mədəniyyətini, diqqət və yaddaşını inkişaf etdirmək üçün ideal platforma yaradır.

Məktəbəqədər təhsil dövrü uşağın ümumi inkişafında, xüsusilə nitq, düşüncə, təxəyyül və sosial bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır. Bu dövrdə uşaqlar üçün müxtəlif fəaliyyət formaları təşkil olunur ki, onların psixoloji, fiziki və əqli inkişafına dəstək verilsin. Bunlardan biri də *kitab guşəsidir*. Kitab guşəsi uşaqların oxu mədəniyyətinin, estetikasının, maraq və biliklərinin inkişafında əsas vasitələrdən biridir. Kitab guşəsi uşaqlara yalnız oxumağı öyrətmək deyil, həm də onların təxəyyülünü, nitqini, diqqətini və əqli fəaliyyətini inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır. Müasir pedaqoji tədqiqatlar göstərir ki, məktəbəqədər dövrdə uşaqların kitablarla tanışlığı onların gələcək təhsil nailiyyətlərinə, savadlı olma səviyyəsinə və kommunikativ bacarıqlarına birbaşa təsir edir. Uşaqlarda *insan aqlının ən böyük nailiyyəti olan kitabla məhəbbətin* formalaşdırılması məktəbəqədər tərbiyənin vacib istiqamətlərindən biridir. Uşaqlar kitabı böyük hörmətlə əlinə alıb oxuyan, ona ehtiyatla yanaşan tərbiyəçini gördükcə, kiçik yaşlarından kitab sevgisini qavramağa başlayırlar. Gələcəyin kiçik oxucusu yaşlıları yamsılamaq yolu ilə davranış qaydalarını öyrənir. Məsələn, tərbiyəçinin kitab oxumazdan əvvəl əllərini yuması, səhifələri qatlamaması, arasına əşya qoymaması və kitabı ehtiyatla çevirməsi uşaqların da kitabla eyni şəkildə davranmasına təkan verir. Onlar əzilmiş, cırılmış kitab gördükdə narazı qalır və tərbiyəçinin nümunəsini təqlid etməyə çalışırlar.

Uşaq hələ oxumağı bacarmadığı dövrdə ona *rəngli, maraqlı və əlçatan kitablar* təqdim edilməlidir ki, o, kitabla müstəqil tanış olmağı öyrənsin. Kiçik yaşlardan uşaq kitabı özünə *dost kimi qəbul etməlidir*, onu sevməyi və qorumağı öyrənməlidir (Kərimov, 2002; Əliyeva, 2023; Əliyeva, 2010; İlyasov, 2013; Həsənov, 2011). Körpəlik dövründə evdə və uşaq bağçasında *səliqəli kitab rəfləri və guşələri* uşaqlara kitabların düzgün saxlanması göstərir. Uşaqlar tədricən evdəki kitab rəfindən və bağçadakı kitab guşəsindən kitab götürüb, ehtiyatla baxmaq və yerinə qoymaq vərdişini qazanırlar. Bu müddətdə yaşlılarla ünsiyyət nəticəsində uşaqların nitqinə *kitab, cild, səhifə, şeir, oxumaq* və s. kimi sözlər daxil olur.

Tədqiqat

Uşaq bağçasında təşkil edilmiş kitab guşəsində kitablar mütəmadi olaraq *dəyişdirilir və yenilənir*, yeni kitabların əlavə olunması ilə uşaqların məlumat dünyası zənginləşir. Uşaqlara kitabxananın nə olduğu, kitabları necə almaq və qaytarmaq, onlara necə diqqətlə yanaşmaq lazım olduğu öyrədilir. Bunun üçün bağçanın kitab guşəsində *növbətçilik sistemi* təşkil etmək məqsədəuyğundur. Kitab guşəsindən götürülmüş və zədələnmiş kitablar, tərbiyəçinin rəhbərliyi ilə, böyük qrupun uşaqları tərəfindən təmir olunmalıdır ki, uşaqlar həm məsuliyyət hissi qazanmış, həm də kitabın dəyərini anlamış olsunlar. Uşaqların *ümumiləşdirmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək* üçün vaxtaşırı *tematik kitab sərgiləri* təşkil olunmalıdır. Məsələn, “Doğma Azərbaycan haqqında kitablarımız”, “Heyvanlar aləmi haqqında kitablarımız”, “Abdulla Şaiqin nağılları” və s. kimi sərgilər uşaqların marağını artırır və onların öyrənmə prosesini əyləncəli edir. Bu zaman müəllim uşaqlara kitabların müəllifi və mövzusu barədə sadə, qısa məlumatlar verməlidir (Əliyeva, 2020; Rüstəmov & Mursaqulova, 2012; Məmmədova, 2007; Kərimov, 1997). Məsələn, Nizami, Füzuli, M.Ə.Sabir, A.Səhhət, M.Seyidzadə və T.Elçin kimi yazıçılar haqqında məlumatlar şəkillərlə birgə təqdim edilə bilər ki, uşaqlar həm vizual, həm də məlumat baxımından öyrənsinlər. Kiçik və orta qruplarda uşaqlar tərbiyəçinin oxuduğu hekayələr, şeirlər, lətifələr və nağıllar ətrafında *sual-cavab şəklində* məzmunu danışmağa

başlayır. Böyük qruplarda isə uşaqlar artıq *oxunmuş kitablar üzrə müsahibəyə* qoşula bilirlər. Müsahibənin effektiv keçirilməsi üçün tərbiyəçi aşağıdakı prinsipləri tətbiq etməlidir:

1. *Fərdi yanaşma* – məşğələ zamanı hər bir uşağın fikrinə hörmətlə yanaşmaq, onların mühakimələrini dəyərləndirmək motivasiya yaradır.

2. *Fəallığın tədrici artırılması* – utancaq və geri çəkilən uşaqları tədricən müsahibəyə qoşmaq, əvvəllər yalnız baş hərəkətləri ilə cavab verən uşaqları bir-iki sözlə fikirlərini ifadə etməyə təşviq etmək.

3. *Maraq və həyat nümunələrinə uyğunluq* – sualları uşaqların gündəlik təcrübəsi ilə əlaqələndirmək, onların diqqətini və marağını artırır.

4. *Emosional zənginlik* – tərbiyəçi sözləri elə seçməlidir ki, uşaqlarda emosional düşüncə oyansın. V.A.Suxomlinski qeyd edir: “Sözə və onun çalarlarına həssaslıq tərbiyə etmək şəxsiyyətin ahəngdar inkişafının şərtlərindən biridir”.

5. *Problemlə situasiyalar yaratmaq* – uşaqları kiçik “problemlə vəziyyətlər”ə qoyaraq onların əxlaqi və yaradıcı düşüncəsini formalaşdırmaq.

6. *Vizual dəstək* – uşaqların əyani-obrazlı təfəkkürünü nəzərə alaraq, müsahibə zamanı şəkillər və tematik materiallardan istifadə etmək tövsiyə olunur.

Beləliklə, uşaqlarda *kitaba sevgi və hörmət* kiçik yaşlardan təşviq edilməli, müstəqil baxış və düzgün vərdişlər formalaşdırılmalıdır (Cəfərova, Əhmədova & Rəhimova, 2011; Cəfərov, 2006). Kitab guşəsi və müsahibə məşğələləri vasitəsilə uşaqlar həm oxumağa maraq göstərir, həm də nitq, düşüncə və emosional inkişaf sahəsində önəmli bacarıqlar əldə edirlər. Bu yanaşma uşaqları gələcək savadlı, mədəni və yaradıcı fərdlər kimi formalaşdırmağa xidmət edir.

Nəticə

Məktəbəqədər dövrdə kitab guşəsinin əhəmiyyətini aşağıdakı kimi qeyd etmək olar:

➤ *Uşaqların oxu mədəniyyətinin inkişafı*: Kitab guşəsi uşaqlara oxumağı öyrətməklə yanaşı, onların oxu mədəniyyətini də formalaşdırır. Uşaqlar burada kitablardan düzgün istifadə etməyi, səhifələri çevirməyi, şəkillərə diqqət yetirməyi və məlumatı qavramağı öyrənirlər. Bu vərdişlər onların məktəbə hazırlığı üçün əvəzsizdir.

➤ *Nitq və leksik inkişaf*: Kitab guşəsində uşaqlar müxtəlif mövzularda hekayələr, nağıllar və şeirlər oxuyur və danışirlər. Bu proses onların söz ehtiyatını artırır, qrammatik quruluşunu möhkəmləndirir, danışiq nitqini zənginləşdirir. Müəllim və ya tərbiyəçi ilə aparılan dialoq, hekayə müzakirəsi uşaqların fikir yürütmə və izah etmə qabiliyyətini gücləndirir.

➤ *Təxəyyül və fantaziya inkişafı*: Nağıl və hekayələr vasitəsilə uşaqlar obrazlı düşünməyi, hadisələr arasında əlaqə qurmağı və ətraf mühitlə təsəvvürlər yaratmağı öyrənirlər. Bu, onların təxəyyül və yaradıcılıq bacarıqlarının inkişafına töhfə verir. Kitab guşəsi uşaqlara sərbəst oxuma və təsəvvür etmə mühiti yaradır.

➤ *Əqli və sosial inkişaf*: Kitab guşəsi uşaqların diqqətini, yaddaşını, müqayisə etmə və ümumiləşdirmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Həmçinin, uşaqlar burada bir-biri ilə əməkdaşlıq edir, oxuduqlarını paylaşır və sosial bacarıqlarını təkmilləşdirirlər. Müxtəlif yaş qruplarındakı uşaqların bir araya gəldiyi kitab guşəsi sosial davranışın öyrənilməsi üçün əlverişli mühitdir.

➤ *Marağın formalaşdırılması və müstəqil fəaliyyət*: Uşaqlar kitab guşəsində sərbəst fəaliyyət göstərərək maraq dairələrini genişləndirir. Onlar kitab seçməyi, şəkilləri araşdırmağı, qısa hekayələr qurmağı öyrənir. Bu, onların müstəqil öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirir və gələcək təhsil uğurları üçün əsas yaradır.

Bu dövrdə kitab guşəsinin təşkilinə verilən tələblər uşaqların inkişaf xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq müəyyən standartlara uyğun təşkil edilməlidir. Aşağıdakı prinsiplər nəzərə alınmalıdır:

1. *Məkan və yerləşdirmə*:

- Kitab guşəsi uşaqlar üçün əlçatan olmalı, onlara yaxın məsafədə yerləşdirilməlidir;
- Geniş və işıqlı yer seçilməli, uşaqlar üçün rahat oturub oxuya biləcək şərait yaradılmalıdır;
- Kitab rəfləri uşaqların boyuna uyğun olmalı, hər hansı əlavə vasitələr olmadan kitablara çatmaq mümkün olmalıdır.

2. Kitabların seçimi və müxtəlifliyi:

- Kitab guşəsində müxtəlif janr və mövzularda materiallar təqdim edilməlidir: hekayə, nağıl, şeir, bilik kitabları, təbiət və heyvanlar haqqında kitablar;

- Kitablار uşaqların yaş səviyyəsinə uyğun olmalı, rəngli şəkillərlə zənginləşdirilmiş olmalıdır;
- Uşaqların maraq dairəsinə uyğun kitabların yerləşdirilməsi onların oxumağa marağını artırır.

3. Vizual və funksional tərtibat:

- Rəngarəng dekorasiya və vizual işarələr uşaqların diqqətini cəlb etməlidir;
- Kitab guşəsi oxumağı əyləncəli və maraqlı göstərən elementlərlə zənginləşdirilməlidir: divar şəkilləri, tematik lövhələr, oyuncaqlar və kuklalar vasitəsilə hekayə canlandırmaqları;

- Məkanın təhlükəsizliyi, təmizliyi və əlçatanlığı təmin olunmalıdır.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində kitab guşəsi uşaqların nitq, təfəkkür, yaddaş və təxəyyül inkişafı üçün vacib vasitədir. Onun düzgün təşkili və tərtibatı uşaqların oxu mədəniyyətini, marağını və müstəqil fəaliyyət bacarıqlarını artırır. Kitab guşəsi uşaqların gələcək savadlılıq səviyyəsinə, sosial bacarıqlarına və yaradıcı düşüncəsinə təsir göstərən əsas elementlərdən biridir. Bu səbəbdən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində kitab guşəsinin yaradılması və davamlı şəkildə təkmilləşdirilməsi pedaqoji prosesin əhəmiyyətli tərkib hissəsi hesab olunur.

Ədəbiyyat

1. Cəfərova, L., Əhmədova, A. & Rəhimova, S. (2011). *Müasir uşaq bağçalarında təlimin təşkili*. Elm və Təhsil.
2. Cəfərova, L. (2006). *Uşaqların ictimai həyat hadisələri ilə tanış edilməsi üzrə işin sistemi*. Elm.
3. Əliyeva, Ş.Q. (2010). *Məktəbəqədər təhsilin aktual problemləri*. ADPU.
4. Əliyeva, Ş.Q. (2010). *Məktəbəqədər pedaqogika*. Dərs vəsaiti. ADPU.
5. Əliyeva, S.Q. (2023). *Məktəbəqədər yaşlı uşaqların əqli tərbiyəsi və idraki inkişafı*. ADPU.
6. Həsənov, A.M. (2000). *Məktəbəqədər pedaqogika*. Nasir.
7. Həsənov, A.M. (2011). *Pedaqogika*. Nasir.
8. İlyasov, M.İ. (2013). *Müəllimin pedaqoji ustalığı*. ADPU.
9. Kərimov, Y.Ş. (2002). *Uşaq məktəbə gedir*. Maarif.
10. Kərimov, Y.Ş. (1997). *Məktəbəqədər yaşlı uşaqların nitq inkişafının metodikası*. Maarif.
11. Məmmədova, A.M. (2007). *Uşaq bağçasında beşyaşlıların məktəbə hazırlanması*. ADPU.
12. Rüstəmov, N. & Mursaqulova, R. (2012). *Məktəbəqədər pedaqogika*. Elm və Təhsil.

Daxil oldu: 02.08.2025

Qəbul edildi: 11.11.2025